

Универзитет уметности у Београду
Факултет ликовних уметности
Париска 16, Београд
Наставно – уметничком – научном већу

Извештај Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта

„Мапирање просторних промена – изложба слика, инсталација и цртежа“

кандидата Саве Кнежевића

Наставно – уметничко – научно веће Факултета ликовних уметности у Београду је на 523. седници одржаној 3. децембра 2025. године, усвојило Комисију за за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта **„Мапирање просторних промена – изложба слика, инсталација и цртежа“** кандидата Саве Кнежевића, у саставу:

1. др ум. Бранко Раковић, редовни професор, Универзитет уметности у Београду, Факултет ликовних уметности;
2. др ум. Наташа Кокић, доцент, Универзитет уметности у Београду, Факултет ликовних уметности;
3. др ум. Владимир Милановић, ванредни професор, Универзитет уметности у Београду, Факултет ликовних уметности;
4. др ум. Милорад Младеновић, редовни професор, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет;
5. др ум. Радош Антонијевић, редовни професор, Универзитет уметности у Београду, Факултет ликовних уметности (ментор).

Комисија доставља Наставно – уметничком – научном већу Факултета ликовних уметности следеће:

Биографија кандидата и списак уметничких радова

Сава Кнежевић је дипломирао сликарство на Универзитету уметности - Факултету ликовних уметности у Београду, где је тренутно на докторским уметничким студијама. Редовно учествује на изложбама у земљи и иностранству. Члан је Удружења ликовних уметника Србије од 2012. године. Као дугогодишњи аутор и сарадник, учествовао је реализацији мурала на више локација широм Србије. Од 2019. године ради као сарадник у настави - асистент на Универзитету у Београду - Архитектонском факултету. Члан је удружења - Уметнички колектив У10.

Избор изложби:

2020. Territories of the working environments, онлајн изложба у оквиру међународне конференције Будућност рада, у организацији Центра за истраживање јавних политика
2018. Где год ветар дува, Уметнички простор У10, Београд
2018. U10 at aqb, Art quarter Budapest, Project Space, Будимпешта, Мађарска
2018. Анатомија лета, Музеј авијације, Београд
2017. О порозности..., Аперто, Монпеље, Француска
2016. Параметри перцепције, Uqbar, Берлин, Немачка
2016. Параметри перцепције, Водникова Домачија Шишка, Галерија, Љубљана, Словенија
2016. Параметри перцепције, Уметнички простор У10, Београд
2016. Параметри перцепције, Funnel, Букурешт, Румунија
2015. Alte Post, Parallel Vienna, Беч, Аустрија
2015. Liste Art Fair, Kaskadencondensator, Базел, Швајцарска
2015. Галерија Ханиках, Фестивал „Сарајевска зима“, Сарајево, Босна и Херцеговина
2014. Beyond Space, Public Room, Сарајево, Босна и Херцеговина
2013. Тешко је бити ... у времену”, Гео-институт, Београд
2012. Unresolving Dissonances, Уметнички простор У10, Београд

Списак уметничких радова насталих током докторског пројекта

1. *Стаза*, 2025. просторна инсталација од папира и бакра
2. *Сликарска композициона група Хиподром*, 2025, четири слике сликане уљаним бојама на платну постављене у просторни и геометријски однос
3. *Деденд* (Dead-end), 2025. цртеж на папиру, урамљени текст на папиру и текст урезан на бакарним плочама

Опис и детаљна анализа докторског уметничког пројекта

Практични део докторског уметничког пројекта под називом „Мапирање просторних промена – изложба слика, инсталација и цртежа“ докторанда Саве Кнежевића чине три сложене уметничке целине: *Стаза*, *Сликарска композициона група Хиподром* и *Деденд*. Све три уметничке групе радова реализоване су 2025. године.

Радови су приказани на јавној презентацији, у форми изложбе, у простору бившег студентског клуба Академија на Факултету ликовних уметности у Београду, крајем децембра 2025. године.

Писани део рада докторског уметничког пројекта на студиозан и аналитичан начин описује логику и принципе настанка поменутих уметничких радова. У тексту докторанд Саво Кнежевић даје свој лични и теоријски осврт на појмове као што су „територија“, „огледно подручје“, „мапирање“, „идентитет“ и „меморија“.

Писани рад има 80+страница, 25 репродукција и 25 поглавља која су структурисања у три кључне целине.

Прву целину чине следећа поглавља: *Детектовање процеса у урбаном простору, Урбани пејзаж, Конструисање пејзажа, Мапирање културних матрица и Позиција аутора у преношењу значења*. У њима се докторанд Сава Кнежевић бави феноменима мапирања простора и културе који ће се у каснијем тексту испоставити као централна формална тема овог пројекта.

Другу целину чине поглавља: *Потребе мапирања, Разлика појмова простор и територија као одреница пејзажа, Простор, Територија, Место / Неместо, Утопија / Антиутопија, Филмови који означавају место као простор сукоба утопије и антиутопије из перспективе актера (јунака) и Употреба фрагмента као дела наративне структуре у ликовном делу*. У овим поглављима докторанд се бави проблемом идентификације места и спецификовања проблема простора као и његовог промишљања кроз појам територије. Он у логичком низу истраживања долази до појма мапе, односно записа, који се касније преводи у ликовни траг, а његовим посредовањем у језик и значење.

Трећа целина текстуалног дела докторског уметничког истраживања, доводи нас до самих уметничких радова, као и њихових описа и објашњења. Ову целину чине делови: *Друштвено и јавно, Простор као персонификација владара: Историјат простора Топчидерске долине, Студија случаја: Истраживање просторних особености територије, Студија случаја: Почети коњичког спорта у Србији, Перципирање проблема контекста, Увод у уметничко истраживање, Деденд (Dead-end), Компаративни однос радње у Станковићевом роману Газда Младен и сегмента изложбе Деденд као меморије једног простора, Сликарска композициона група и Просторна инсталација*. Иза ових поглавља следи Закључак, а за њим остали делови који се односе на списак коришћене литературе, на биографију и неопходне изјаве аутора.

Рад *Деденд* користи методу неоконцептуалне праксе и на својеврстан начин нас увлачи у искуство психолошке промене једне, на породичном и психолошком плану, објективно „презаштићене“ особе, у којој новонастале околности промена непосредног окружења као и простора и територија које докторант мапира као кључна места догађаја у којима она учествује и живи, перманентно производе њену личну и веома специфичну нелагоду која се тематизује у ликовном раду. Конкретно, у уметничком наративу који докторанд конструише, истражује се однос између родитеља и детета, а снага његове ликовне приче настаје у контакту са реалним перспективама градског простора као непосредног контекста живљења у коме се преплићу искуства аутора и одабраних ликова у делу.

Коришћењем материјала као што су бакарне плоче у композиционом односу са забележеним СМС препискама, које се овде користе као документи и својеврсне мапе догађаја и сећања, докторанд своју ликовну поетику гради на елементима трајних повређености међусобних односа ликова у мапираним комуникацијама и догађајима, увек повезаним са значајем промена егзистенцијалних окружења актера, као пејзажа и територија који сачињавају сцене догађаја у белаженим темпоралним променама

зависним од широко разумеvaniх утицаја који делују на те сцене - од приватних сећања до друштвених и политичких околности од значаја за трансформације простора. Уметник прати – мапира и документује ове вишеслојне утицаје транспонујући их у сложене ликовне композиције. Три сегмента усложене приче и показана фрагментираност ликовног рада појачавају код посматрача и тумача дела осећај суштинског отуђења и неразумевања унутар тако успостављене специфичне и сложене комуникације.

Сликарска композициона група Хиподром изграђена је специфичним просторним распоредом слика које представљају пејзаж хиподрома. Распоред форми унутар ових различитих слика пејзажа осмишљени су да креирају сложену заједничку целину. Оне су различите али теже да произведу комплексан и вишеслојан ликовни и наративно јединствен садржај. Без обзира на осмишљену фрагментовану форму и ситуацију да су појединачне слике међусобно удаљене и стварају осећај код посматрача да су независне, та фрагментована целина указује на укупне околности субјективних и објективних удаљености актера и простора као околности у којима се људи и места неће додиривати или разумевати међусобно. Од значаја за перцепцију рада је стално у њега уткана идеја темпоралности у којој се одвијају могућа перцептивна путовања кроз различита времена и просторе. Бирањем наизглед необавезних призора пејзажа који су посматрани кроз филтере објективних реалности места и простора града, посматрач сагледава вишезначне одреднице којих уобичајно није свестан тако да је целина ликовног дела орјентисана ка приказивању наглашених крхкости мисли и сећања, па укупност таквих призора представља тиме наглашену и заокружену целину.

Просторна инсталација *Стаза* приказује део тркачке стазе Хиподрома. Величина инсталације је у размери 1:1 у односу на природну меру приказаног места. Материјал који је коришћен за ову инсталацију је папир чијим се избором потенцира амбивалентност реплике као ликовне представе према оригиналу, а на тај амбивалентан однос се надовезују аплицирани бакарни акценти. Такав избор материјала представља метафоричан приказ теме истраживања у односу на појам меморије, као и порозне природе идентитета као значајне последице сећања. Целина је динамично позиционирана у простор галерије дајући тако благи утисак могућег сценског односа публике и места на ком се изводи радња описаних и ликовно представљених догађаја.

Иако уметник свој текст докторског представља кроз дефинисану структуру садржаја, он дозвољава одређена тематска мешања у главним целинама. Сличан поступак формирања имају и сами уметнички радови који такође настају у једном флуидном поступку. Уметник слободно и ликовно убедљиво комбинује медије, формате, материјале и садржаје. Те поступке убедљиво приказује начинима и поступцима фрагментације призора и изјава у комплексним и садржајним наративима. Он меша просторе представе и стварне просторе поставке инсталације. Својеврсна флуидност уметничког поступка као и медијско преклапање материјала и садржаја постављају се се као кључне карактеристике и особености ликовног рада уметника Саве Кнежевића.

Као уметник докторанд Сава Кнежевић нема прецизно и поједностављено медијско одређење у ликовном раду, он је базично школован као сликар на Факултету ликовних уметности чији програм карактерише снажна класична академска традиција. Ми ову класичну академску традицију препознајемо у коришћењу цртежа, кроз тематизовање мотива пејзажа али и кроз класичне технике коришћења уљане боје и платна. Такође, у духу скулпторске праксе, он у свом раду користи и материјале попут, бакра, стакла, керамике, металних конструкција или картона као својеврсне градивне материјале или елементе одређених специфичних и аутентичних ликовних инсталација као и скулптурских објеката.

Додатни уметнички и наративни слој у његовом раду представља третман текста у слици који својом ликовном формом гради слику, доводећи материјал текста до убедљивих порука укидања значења и својеврсног апстраховања форме текстуалности како би се баш начином такве врсте ликовне транспозиције дошло до целовитог значења и поруке у раду. Овакав поступак отвара и најважније поље његовог рада а то је истраживање културних и егзистенцијалних слојева човека као појединца, члана разноврсних облика заједнице, од породице до генерацијских група, и његовог живота у граду. Кнежевић додатно усложњава свој наративно поетски алгоритам у конципирању уметничких радова, преклапајући изабране односе које истражује са феноменима урбаног, локалног, историјског и ефемерног.

Значај и допринос докторског уметничког пројекта у одређеном пољу уметности

Овај докторско уметнички пројекат представља истраживање ликовних метода и техника у мапирању наратива који су фокусирани за место парка код Хиподрома Београд и лично позиционирање уметника у односу на идентитет и идеолошку усредсређеност на конкретно место. Истраживање има за циљ да кроз ликовно истраживачки рад успостави релације између идеолошког и идентитетског наратива на неколико нивоа, од друштвено-историјског до личног. Резултат уметничког пројекта, из тих истраживачких позиција, подразумева систематичну презентацију ликовних техника и метода у мапирању конкретног простора и његових модификација кроз различите временске периоде и друштвене парадигме. У том смислу, овим докторско уметничким пројектом докторанд Сава Кнежевић даје значајан допринос нашој ликовној и широј културној сцени.

Оцена остварених уметничких резултата докторског уметничког пројекта

У овом докторско уметничком пројекту разрађено је неколико основних теза:

- 1) Пејзаж је поиман као територија са идеолошким и политичком репрезентацијом;
- 2) Мапирање и скалирање је коришћено у форми уметничког документовања и као методологији анализе територије.

3) Уметничке праксе су коришћене кроз институционалне критике у функцији проблематизације разноврсних односа идентитета, меморије и хегемоније унутар одређеног јавног или материјалног простора.

Идеја овог докторско уметничког пројекта је била да се путем анализе места као посебног простора који носи историју и друге облике приватних и јавних сећања, као и кроз специфичну и посебну уметничку конфигурацију знакова и значења, дође до референтних и аутентичних уметничких радова. Кроз значај истраживања у контексту урбаног простора сублимира се грађа која повезује личне и опште елементе у конструисању ликовног дела. Контекстуализацијом личне, приватне и емотивне приче у садржај простора на више нивоа потврђује се могућност везе људских живота и историје простора у којима људи бораве, чиме се учвршћује и веза људског и архитектонског или природног, као нераздвојивих чинилаца егзистенције. Докторанд Сава Кнежевић је на ликовно веома квалитетан и убедљив начин транспоновео своје тезе и поступке у уметнички рад и зато се његова ликовна артикулација у изложбеном простору може оценити као ликовно веома сложена и убедљива уметничка структура.

Оцена о испуњености обима и квалитета докторског уметничког пројекта у односу на пријављену тему

Кандидат Сава Кнежевић је у потпуности остварио све циљеве и очекиване резултате истраживања докторског уметничког пројекта. Резултат ових истраживања су три сложене ликовне и уметничке структуре које комбинују различите уметничке медије и наративе. Уметник повезује више уметничких дисциплина и више ликовних медија попут цртежа, слике, инсталације, па и уметничких пракси као што су књижевност, филм и архитектура. Уз то, вишедисциплинарност у раду обезбеђена је свесним коришћењем ширих анализа историјских контекста, друштвених догађаја и деловања политичких структура у обликовању животног простора и конкретних места која се тичу живота људи у граду.

На основу ликовних радова и њихове експликације може се закључити да су појединци и градови историјски, друштвено-политички и културно повезани, а да се у овим односима догађају сталне трансформације. Уметност у овом случају има значајну функцију да помогне људима да одоле искушењима брисања сећања или његове насилне реконструкције која прекида могућности препознавања прошлости. У том смислу, овим кретањем кроз ликовни део докторског уметничког пројекта обликовао се уметнички материјал који је анализирао више различитих нивоа, слојева и конкретних чињеница које говоре о могућностима да теме сећања, мапирања и меморије места обезбеђују опстанак града и његових специфичних урбаних локација.

Овим докторским уметничким пројектом подвлачи се чињеница да су архитектонски простор градова међусобно неодвојиви емотивни простори људских бића. Они заједно и увек обједињено постоје кроз прошлост, садашњост и будућност. С обзиром на све наведено, докторанд Сава Кнежевић реализовао је обиман и квалитетан докторско

уметнички пројекат и са значајним успехом успео да развије и изгради почетно постављену тему докторско уметничког пројекта.

Критички осврт

Уметник Сава Кнежевић нам помаже да својим радовима схватимо постојећи свет сложених људских, друштвених и просторних односа, дајући нам, изнад свега, значајне сегменте могућег сложеног искуства прожимања утицаја. Наша потреба за разјашњењем и анализом његовог рада захвата у почетку посматрања и анализе само кончасте крајеве тог сложеног ткања фрагмената и међусобних утицаја, али у суштини, ми на крају тог процеса перцепције осећамо сву дубину индивидуалне егзистенције, која се у процесу нашег истраживања и суочавања са делом наизглед мигољи и покушава да пронађе простор смањеног притиска на посматрача.

Све оно што нам уметник даје као представно, или као медијско, само је површина, стереотип или стандард. То је копрена која скрива релну природу стварности, а она је неухватљиви простор емотивне егзистенције и односа унутар ње. Савремени човек из чијих очију и мозга су израсле слике Саве Кнежевића је прави центар његове уметности. Слике, текстови или простори, само су резултат меандрирања у потрази са смањењем друштвеног притиска на појединца. Као код Кафкиних јунака, нема излаза и нема спаса од перманентног суочавања са реалношћу, већ искључиво померања, својеврсног сурфовања као боравка међу медијима уметности, или међу појмовима и значењима. Избегавање сваког фиксирања и стално кретање, циљ су овакве уметности по себи.

Уметник Сава Кнежевић нам демонстрира једну врло узбудљиву уметност, која није намењена опуштању или контемплацији, а још мање уживању. Она је носилац и повод једног искуства друштвеног притиска на појединца и сваке врсте његове емотивне и егзистенцијалне нестабилности.

Закључак комисије

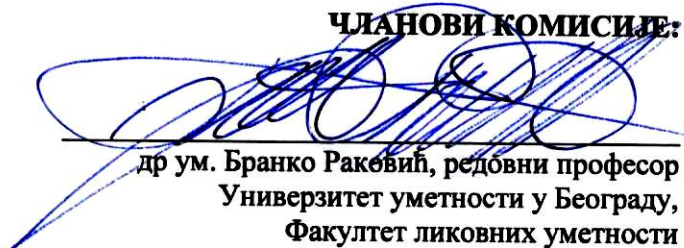
Докторанд Сава Кнежевић, у практичном делу докторског уметничког пројекта успешно је реализовао планиране уметничке радове, а текстуалним делом јасно описао логику уметничких процедура.

Комисија предлаже Наставно – уметничко – научном већу Факултета ликовних уметности у Београду да прихвати Извештај Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта „Мапирање просторних промена – изложба слика, инсталација и цртежа“

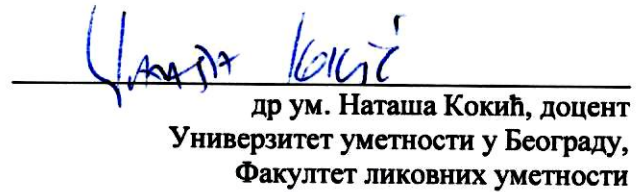
и упути га са Предлогом одлуке Сенату Универзитета уметности.

У Београду, 29. децембра 2025. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:



др ум. Бранко Раковић, редовни професор
Универзитет уметности у Београду,
Факултет ликовних уметности



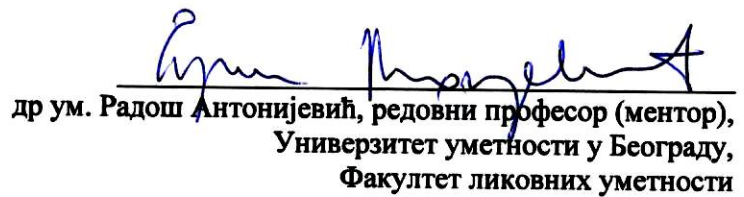
др ум. Наташа Кокић, доцент
Универзитет уметности у Београду,
Факултет ликовних уметности



др ум. Владимир Милановић, ванредни професор
Универзитет уметности у Београду,
Факултет ликовних уметности



др ум. Милорад Младеновић, редовни професор
Универзитет у Београду,
Архитектонски факултет



др ум. Радош Антонијевић, редовни професор (ментор),
Универзитет уметности у Београду,
Факултет ликовних уметности

**ОЦЕНА ИЗВЕШТАЈА
О ПРОВЕРИ ОРИГИНАЛНОСТИ
ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА / ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ**

На основу Правилника о поступку провере оригиналности докторских уметничких пројеката и докторских дисертација које се бране на Универзитету уметности у Београду и налаза у извештају из програма iThenticate којим је извршена провера оригиналности

докторске дисертације „Мапирање просторних промена – изложба слика, инсталација и цртежа“, аутора Саве Кнежевића, констатујем да утврђено подударање текста износи 5%. Овај степен подударности последица је цитата, личних имена, библиографских података о коришћеној литератури, тзв. општих места и података, што је у складу са чланом 9. Правилника.

На основу свега изнетог, а у складу са чланом 8. став 2. Правилника о поступку провере

оригиналности докторских уметничких пројеката и докторских дисертација које се бране на Универзитету уметности у Београду, изјављујем да извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

23.12.2025. године

Ментор
Радош Антонијевић

